

Hvordan arrangere en granryddedag på 1-2-3!

Hovedpunkter

1. Alt starter med engasjement og kunnskap!
2. Hvorfor det er viktig for naturen
3. Slå av en prat og husk samtykke fra grunneier(e)
4. Alle monner drar
5. Vis hensyn

1) Engasjement og kunnskap

Engasjement har rot i kunnskapen

Engasjement er nøkkelen til alle gode gjerninger og er fundamentet vi bygger dugnadene våre på. For å oppnå et engasjement, et brennende sådan, trenger man litt kunnskap om temaet. I denne sammenhengen er kunnskapsbehovet tveegget, som så mye annet. Det er viktig med kunnskap om risiko og konsekvenser ved fremmede bartrær og samtidig de verdiene som rammes av disse konsekvensene.

Risiko og konsekvenser ved fremmede bartrær

Risiko, begrepet vi ofte bruker ved omtale og vurdering av fremmede arter, er knyttet til artenes spredningsevne og økologisk effekt. Dette er de to samlesekkene for en rekke mer dyptgående vurderinger som gjøres av Artsdatabankens ekspertgruppe som utarbeider Fremmedartslista, sist publisert i 2018. Her finner vi risikoen disse artene utgjør for naturmangfoldet og økosystemene med de funksjoner de har, som eksempelvis rensing av drikkevann og produksjon av bær, sopp og andre nyttevekster. Risiko ved fremmede arter er selvfølgelig langt mer omfattende enn bare av en økologisk karakter, da et også kan hemme mulighetene for friluftsliv, utsikt og i en del tilfeller skade kulturminner. Denne risikoen og de påfølgende konsekvensene er en realitet langs store deler av kysten, hvor fremmede bartrær er plantet ut i store antall. De fremmede bartrærne i disse områdene sprer seg fort og over store avstander som følge av at de har lette frø som sprer seg med vinden i et åpne landskap uten sterke nok konkurrenter som kan begrense deres spredning og spireevne. Denne evnen til å spre seg, eller invasjonspotensiale som det kalles, i kombinasjon med den økologiske effekten, altså at de ofte vokser tett og slipper ned mye barnåler som forsurer jorden og dermed presser ut de andre artene, er årsaken til at flere av de fremmede bartrærne er vurdert til høy og svært høy risiko.

Visste du at én enkelt sitkagran kan produsere 10 000 frø på ett år og at omtrent halvparten av disse kan spire om de lander på en egnet flekk med jord eller myr?

2) Hvorfor er det viktig for naturen?

Fremmede arter skaper ubalanse

De fremmede bartrærne, nærmere bestemt de invasive som sprer seg fort og over store områder og presser ut de hjemlige artene, skader norsk natur. Skaden rammer naturtyper og arter som har blitt til gjennom et samspill, finjustert og tilpasset gjennom årtusener, og nå risikerer å gå tapt på årtier som følge av at vi har innført treslag som ikke hører hjemme og skaper ubalanse i økosystemene vi og naturen er så avhengig av. Ubalanse i form av at de er et nytt element tilpasset andre forhold og et samspill med andre arter enn det vi har i naturen vår. De får gunstigere vokseforhold enn der de ble hentet fra og i fravær av det samspillet de hadde der, som regulerte mengden gjennom konkurranse og beitetrykk, har de fritt leide til et enevelde med kun plass til et fåtall arter. Dette er årsaken til at disse områdene hvor de fremmede treslagene blir dominerende, ofte kalles biologiske ørkener. Områder som er grå og mangler fargene og livet som var der i utgangspunktet, mangfoldet forsvinner med andre ord.

Noen naturtyper er mer utsatt

Tre naturtyper som er spesielt hardt rammet av denne spredningen er den utvalgte og sterkt truede naturtypen kystlynghei, naturbeitemark som gir oss lokalprodusert mat og er viktig for pollinerende insekter, samt myrene som i prinsippet er rene karbonlagre. I kystlyngheia og naturbeitemarka finner vi mange arter avhengig av åpne områder og de mange blomstene, samt sopper. Mange av våre mest karakteristiske arter, som for eksempel hubro og mange av orkidéene våre, er avhengig av åpne områder.

Redd myra – napp grana

Myrene som er i nærheten av de fremmede bartrærne er åpne og gir god lystilgang, som gagnar trærne. Etter hvert som flere trær etablerer seg i myrene, jo mer blir myrene drenert fordi trærne tar opp vann og jo mer av karbonet og metanen i myrene blir sluppet ut i atmosfæren.

3) Slå av en prat med en grunneier

Først må man finne en grunneier

For å kunne ta praten med en grunneier med fremmede bartrær på eiendommen, så må man først finne en eiendom med fremmede bartrær. Dette er ikke vanskelig langs kysten, særlig fra Agder og nord til Troms, hvor det er plantet ut mer enn 600 000 dekar med fremmede treslag. Dette tilsvarer mer enn 80 000 fotballbaner! Vet du om et sted som det er behov for å fjernes fremmede bartrær, men ikke vet hvem som er grunneier, så finnes det heldigvis flere løsninger. Du kan banke på døra om det er en bebodd tomt, eventuelt høre med nærmeste nabo. Hvis du er litt mer teknisk anlagt, så kan du enkelt gå inn på www.seeiendom.no og trykke på den aktuelle eiendommen, for så å få opp informasjon om hvem som er eier. Da har man et navn og kan dermed søke opp personen på Google for å

finne telefonnummeret. Da er det bare å slå på tråden og ta en hyggelig prat om det man som regel er enige om, nemlig at de fremmede bartrærne må bort!

Kan være flere eiere på samme eiendom og alle må gi samtykke!

De fleste som bor langs kysten, har eller kjenner noen som har fremmede treslag på sin eiendom – den mest utbredte er sitkagran med svært høy risiko. Dersom du selv eier en tomt med fremmede bartrær, så er dette enkelt, men vær obs på at alle grunneiere av eiendommen må være enige om fjerne trærne før man setter i gang med en dugnad eller ryddedag. I mange tilfeller er det flere grunneiere på samme eiendom, såkalt sameier, hvor det grunnet deling og arveledd har blitt mange grunneiere som i praksis har lav tilhørighet til eiendommen og gjerne bor langt unna, men som har like stor juridisk rett til å bestemme bruken av den. Det er derfor viktig å avklare at alle med eiendomsrett har gitt sitt samtykke til at man fjerner fremmede bartrær. Dette er noe den første grunneieren man kommer i kontakt med ofte bistår med av egen interesse og ønske om at trærne fjernes.

Motivasjonen varierer, og fordelene kan være mange!

Motivasjonen til grunneiere varierer stort, men ofte er det knyttet til utsikt, friluftsliv og barndomsminner fra tiden før trærne ble plantet og ble dominerende. En del ønsker å ta vare på naturmangfoldet og andre vil bevare kulturminner som blir ødelagt av røttene til trærne, typisk steingjerder og gravhauger. Bevaring av denne natur- og kulturarven er et viktig utgangspunkt for reiseliv og undervisning, så vel som at det er identitetsskapende for de lokale. En annen motivasjon, og som imøtegår nasjonale og internasjonale målsetninger for bærekraft og klimatilpasning, er lokal matproduksjon, hvorav de tilplantede arealene og spredningsarealene ofte er viktige beiteressurser. Kysten, som er tyngst belastet av fremmede bartrær, er vintermilde områder med mulighet for helårsbeite. Dette betyr at man reduserer behovet for tilleggsforing med importert kraftfor og samtidig kan avlaste bruken av innmark til å dyrke gras til dyrene, da de har tilgang på utmarksbeite nesten hele året. Dette reduserer klimaavtrykket til i kjøttproduksjonen og samtidig tilgjengeliggjør innmark til dyrking av mat for mennesker, altså får vi økt matproduksjonen i tillegg.

Gjør det mens vi fortsatt vet hva vi er i ferd med å miste, og allerede har mistet

De som er grunneiere i dag, har i de fleste tilfeller opplevd hvordan landskapet var før trærne ble plantet og andre husker hvordan det så ut mens trærne fortsatt var små. De har sett forandringene og ofte kjent konsekvensene på kroppen. Det er viktig for å se problemet og forstå behovet. Derfor er det vesentlig at man tar tak i problemet før neste generasjon, som har vokst opp med at trærne har hatt en dominerende rolle i landskapet, tar over og derfor ikke bevisst på de relativt drastiske endringene som trærne medfører. Spredning på nye arealer skjuler seg ofte bak andre trær, typisk en grense- eller leplanting som sprer seg effektivt og dermed medfører tap av det som opprinnelig var tenkt ivaretatt med plantingen.

4) Alle monner drar

Gjør det på den måten som passer deg/dere best

Omfanget av en dugnad eller et tiltak varierer stort, fra å dekke hele kommuner til å være en vennegjeng som rydder et kratt eller feller en hekk som har tatt overhånd. Kanskje har utsikten fra gapahuken forsvunnet, og man vil gå sammen for å rydde utsikten? Små dugnader er enklere å planlegge, og kan derfor ha like stor effekt som større dugnader, da man ofte senker terskelen og behovet for innsats, som gjerne gir lyst til å arrangere flere dugnader. Man skal heller ikke undervurdere hyggen av å sitte rundt et bål etter en god økt.

Få støtte og hjelp til å arrangere dugnaden fra oss

Ønsker man å arrangere en litt større dugnad er det fullt mulig ved at man kan lage et arrangement på Facebook eller gjennom andre medier. Dette stiller derfor litt mer planlegging og organisering, men det trenger ikke å være stort mer jobb en å si at man skal møte opp et sted og ta med seg en saks/sag og klær som tåler å bli møkkete. Til de fleste dugnader kan man få støtte av Norsk Botanisk Forening eller Naturvernforbundet til å holde dugnaden, både økonomisk og praktisk.

Det finnes egne tilskuddsordninger for større tiltak og dugnader

Planlegger man derimot et litt større tiltak, så vil det gjerne være større utgifter og man må vurdere om man skal sende inn en egen søknad på tilskudd til fjerning av fremmede arter eller til tiltak for den truede naturtypen som eventuelt er på stedet. De forskjellige tilskuddsordningene finner man på <https://soknadssenter.miljodirektoratet.no/Default.aspx>. Slike søknader kan man også få råd til av organisasjonene, samt at man kan spørre Fylkesmannen til råds.

Legg til rette for mini-dugnader i hverdagen

Kanskje er man også frustrert over disse fremmede bartrærne i hverdagen også og kjenner trangten til å gjøre noe med det når man møter de på tur, da kan man sette ut hagesaker langs stiene i rammede områder og brått kan man ta en mini-økt på turen og man får utløp for frustrasjonen!

Har du lyst til å engasjere flere?

Det er også mulig å invitere med lokalavisa på dugnad eller dele bilder fra dugnaden med en enkel tekst på lokale Facebook-sider. Dette kan inspirere og engasjere andre som kanskje deler frustrasjonen og trenger det lille pushet av å se at andre gjør noe med det.

5) Hensyn under dugnaden

Vis hensyn til fuglene

Det er noen hensyn vi må ta ovenfor naturen, selv når vi gjør en innsats for å ivareta den. Dette kan være hensyn til hekkende fugleliv, hvorav man bør unngå støyende aktivitet knyttet til bruk av motorsag eller andre motoriserte redskaper og maskiner i hekketiden. Noen områder er det arter som er sårbare eller truet, og som vi derfor bør unngå fullstendig under hekketiden, derfor kan det være lurt å høre med lokallaget i Norsk Ornitologisk Forening eller Fylkesmannen om det er behov for slike hensyn i et område.

Tenk HMS

Ha med enkelt førstehjelpsutstyr i tilfelle uhellet er ute. Det er også viktig å holde god avstand dersom det nyttes motorsag eller andre motoriserte redskaper eller kjøretøy – helst minimum halvannen ganger treets lengde eller pass på å stå beskyttet bak andre trær eller lignende. Hvis dere brenner opp det dere rydder, så må dere følge retningslinjer for bålbrekking og bør ofte varsle bålbrekkingen til det lokale brannvesenet (ikke bruk nødnummeret til dette). Eksempler på hensyn knyttet til bålbrekking er valg av brennsted, hvorav det bør velges områder som er fuktige og ikke har vegetasjon som kan ta fyr, samt unngå nakent berg som vil sprekke opp som følge av varmen.

Unngå nabokrangler

Nabokrangler knyttet til fjerning av trær er klassisk, og det bør derfor varsles eventuelle naboer som vil få endret utsikt/innsyn ved fjerningen av trærne. Dette er god folkeskikk, men kanskje blir naboen også med på dugnaden?